

УДК 811.111'373.22

Г. В. Ткаченко

ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ХРЕМАТОНІМІВ В І КОЛІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ХРЕМАТОНІМНОГО ФРЕЙМУ

В статті розглядаються особливості репрезентації хремотонімів в картині світу англomовної спільноти, які було встановлено за результатами проведення вільного асоціативного ономастичного експерименту. Увагу приділено опису I кола індивідуального хремотонімного фрейму.

Ключові слова: хремотонім, фрейм, скрипт, I коло індивідуального хремотонімного фрейму.

Наступна стаття присвячена вивченню головних компонентів індивідуального хремотонімного фрейму, що репрезентують англійські хремотоніми в картині світу носія англійської мови.

Мета статті полягає в з'ясуванні когнітивної природи хремотонімів I кола індивідуального хремотонімного фрейму та особливостей їх існування у ментальному лексиконі носіїв англійської мови. Об'єктом нашого дослідження є хремотоніми, що становлять собою певний компонент картини світу.

Орієнтація сучасної ономастики на виділення та дослідження механізмів репрезентації знань [1:3], а також міждисциплінарний характер лінгвістичних студій [2:119] визначають актуальність порушеної проблеми.

Перше коло індивідуального хремотонімного фрейму охоплює усі найважливіші та найбільш знайомі хремотоніми для людини. Воно містить хремотоніми, які відіграють важливу роль у світосприйнятті людини, викликають найбільш потужні асоціації. Тут наявні хремотоніми, які стали частиною життя людини, залишили міцний відбиток в її пам'яті. У даному колі наявні реакції реципієнтів, які вказують на дещо індивідуальне, рідне, своє. Це свідчить про те, що ситуації, у яких респонденти зустрілися з цими власними назвами, ще й досі є важливими для них. Перше коло репрезентовано такими семантичними гештальтами: «спасіння», «християнський», «віра», «кінонагорода», «атрибут», «прапор» тощо і свідчить про те, що в центрі

хрематонімної картини світу англомовної спільноти знаходяться найсуттєвіші релігійні, державні та культурні надбання етносу, скеровані на відображення пріоритетів внутрішнього світу людини, її Я-буття, власного суб'єктивного досвіду. Тут присутні ті хрематоніми, на які реципієнти не дали жодної відмови, оскільки інформація про них і досі наявна у сховищі пам'яті.

У першому колі індивідуального хрематонімного фрейму виокремлено зони таких скриптів: узуально-сакральний — 47 %, узуальний — 26 %, сакральний — 20 % та віртуальний — 7 %. Реакції, які ідентифікують узуально-віртуальний скрипт, отримані не були.

До хрематонімів сакрального скрипту відносимо об'єкти, які мають відношення до богослужіння, зокрема, церковні регалії та релігійні феномени. Сакральні предмети протиставляють предметам об'єктивної реальності. Вони мають відношення до релігійного, духовного життя людини.

The Golden Apple of Discord 20/101/8/31/0. Даний онім містить СГАОП «проблема, сварка» і складає 36 % від отриманих на цей стимул реакцій та репрезентує сакральний скрипт у I колі індивідуального хрематонімного фрейма, реалізацію якого зумовлюють асоціації такого типу: *my mistake; my wife is the Golden Apple of Discord*. Сакральний чинник спостерігається у таких асоціаціях: *Greek mythology, mythological, euphemism, not existing*. Присутній негативний характер асоціатів (*lead to the Trojan War, core, spark, kernel, vanity-fueled dispute, fuel situation, small matter that could lead to a bigger dispute*).

The Noah's Ark 41/115/15/37/0. Серед загальної кількості реакцій виокремлюємо СГАОП «спасіння», який складає 43 %. Відносимо цей хрематонім до I кола індивідуального хрематонімного фрейму (*my faith in God, God saved us, my husband*), який реалізує сакральний скрипт і репрезентує релігійну картину світу майже всіх респондентів. За загальним характером відповідей стає зрозумілим, що події, які відображає хрематонім, добре зрозумілі респондентам: *saved animals, flood destroyed everything on the Earth, worldwide deluge, the name of the vessel*. ОЛ *God* використана 17 разів, майже у 42 % серед усіх онімних асоціатів, що свідчить про те, що цей хрематонім належить до системи вірувань більшості опитуваних.

Saint Grail 55/104/15/50/0 — СГАОП «чаша, християнський» 73 %. Найчастотнішими реакціями стали Ісус Христос, християнство, що

свідчить про ототожнення пошукового стимулу із релігійною картиною світу. Найбільш поширеною стала асоціація, яка зображує страждання Ісуса під час розп'яття. Такими показниками є наступні асоціати: *blood, gathering Christ's blood, murder, immorality, invocation*.

Іншими поширеними реакціями у респондентів стали асоціації, пов'язані із пошуками саме чаши, яка сприймається як священний об'єкт, предмет пошуків багатьох людей, легендарний міфічний таємничий артефакт, що дає вічне життя людині, яка знайшла його: *search, has miraculous powers, miracle, mystical artifact, the object to seek, thing for search, treasure of the nation*. Асоціації *Dan Brown, code, described in books, manuscript, Knights Templar* свідчить про те, що респонденти експерименту пов'язують хрематонім із відомим твором Д. Брауна «Код да Вінчі», в якому автор розповідає про таємничий Грааль.

Наявні антропоніми (*Christ, Jesus, Dan Brown*), ідеоніми (назва картини «*the Last Supper*»), топонім — *Oak Island*. Майже всі отримані асоціації вказують на реалізації сакрального скрипту. Не було отримано жодної відмови, деякі респонденти надавали більш ніж одну реакцію, що свідчить про добре володіння даними щодо поданого стимулу.

The True Cross 28/102/14/51/0 СГАОП «віра» складає 87 % серед загальної кількості реакцій і відносить онім до I кола індивідуального хрематонімного фрейму та реалізує сакральний скрипт. Зона сакральності актуалізується такими асоціатами, як *sacred object, belief, relic object, church, faith, holy object*. Наявні онімні реакції змальовують релігійну картину світу носіїв мови і відносять хрематонім до I кола: *Adam and Eve, Catholic Church, God saved all people in the Earth, God suffered for people, parts of the Holy Cross, my faith in God*.

The Spear of Destiny 28/102/13/65/0—55 % асоціацій належать до семантичного гештальту «страждання». Спис Долі є однією із найбільш відомих реліквій християнської церкви. Має й іншу назву — Спис Лонгіна, за ім'ям воїна, який устроїв спис у підребер'я розп'ятого на Хресті Ісуса: *lance that pierced Jesus, bleeding spear, lance that pierced Jesus's side as he hung on the cross, Spear of Christ*. Згадування ОЛ Ісус Христос (28) свідчить про мисленнєву операцію суміжності; присутня реакція, яка пов'язана з іншим стимулом нашого експерименту — *Saint Grail* (14).

Наявність асоціацій, які свідчать про глибоку турботу, співчуття, переживання реєструють даний стимул у I колі сакрального скрипту:

suffering, passion, true humanity. Наявні антропніми (*Jesus, Jesus Christ*), урбаноніми (*Jerusalem, Vienna, Rome*), ідеоніми (*Bible*), інші хремотоніми (*Holy Lance, Spear of Longinus, St. Grail*). Такі асоціати як *Jesus Christ, church, miracle, relic, major holy relic, holy places of Jerusalem* ідентифікують даний стимул із духовним життям людини і відносять його до сакрального скрипту, а глибока турбота та співчуття вказує на розташування цього хремотоніма у I колі.

The Tree of Knowledge 31/105/11/35/0 — СГАОП «зрада, спокуса» 65 % пов'язуються респондентами нашого асоціативного ономастичного експерименту із гріхопадінням Адама і Єви: *fall of man, forbidden fruit, sin, ancestral sin, prohibition, God banished the couple from the garden, God forbade eating the fruit of this tree*. Глибоке знання історії про те, як змії спокусив Адама і Єву, свідчить про знайомство із Біблією, релігійність, духовне життя, віру у священне. Саме таке трактування даного стимулу реалізує сакральний скрипт і відносить його до I кола.

Наявні антропоніми (*Eve, Jesus, Adam*), хремотоніми (*Tree of Life, Tree of the Knowledge of Good and Evil*). Осудження людини, яка ослуhalась Бога, свідчить про емоційне сприйняття хремотоніма і спостерігається у такій групі асоціатів: негативні (*immortality, prohibition, disobedience*) і позитивні (*faith in the atonement, salvation*). На реалізацію сакрального скрипту вказують наступна група асоціатів: *Eve, fall of man, Jesus, Adam, Garden of Eden, knowledge, paradise*.

До хремотонімів віртуального скрипту відносимо хремотоніми, які зустрічаються у продуктах творчої діяльності людини: у літературних творах, кінофільмах, іграх. В нашому експерименті маємо тільки один хремотонім цієї зони дії скрипту.

Goblet of Fire 37/116/16/62/0 — превалює СГАОП «магічне змагання», який складає 44 %. Респонденти продукують реакції, які відносять хремотонім до I кола індивідуального хремотонімного фрейму: *my daughter's favorite film, I'm a fan*. Наявні дві паралельні тематики, що формують семантичний гештальт — магія (*magical tournament, chooses the participant, magic power*) і змагання (*tournament, compete in power*). Використання цього хремотоніму у художньому творі та кіноіндустрії відносить стимул до віртуального скрипту: «*Harry Potter and the Goblet of Fire*», *film based on the novel, Rupert Grint, the name of the magic object in books written by J. K. Rowling*. Наявні емоційні реакції негативного характеру (*as a result one of the participants died, bloody tournament, love*

saved the boy), який відбиває відношення реципієнтів до подій, що зображені в історії про хлопчика-чарівника.

Hogwarts Express 48/112/19/50/0 — містить СГАОП «чаклунство» і складає 40 %. ЛО вказують на фантастичні, нереальні події із чарівного світу: *fantasy, mystery, struggle between Good and Evil*. Наступна група асоціатів — *J. K. Rowling, interesting film, famous heroes* — репрезентує художню та кінематографічну тематику. Реалізація віртуального скрипту зумовлена використанням хремотоніма у художньому творі та в кінофільмах.

Knight Bus 36/107/8/2/0 СГАОП «магічний автобус» становить 50 %. Стимул відносимо до першого кола індивідуального фрейму через його загальну відомість, про що свідчать реакції, з яких стає зрозумілим, що респонденти знайомі з цим хремотонімом, читали книгу або бачили фільм: *I retell stories about Harry to my children at knight before going to sleep, my favorite film, saw the film*. Велика кількість респондентів звернула увагу на загальні характеристики магічного автобусу, що говорить про близьке сприйняття цього оніма: *strange maneuvers, awful conductor, it s not a public transport, terrible driver, triple-decker bus, appears in early morning hours, blind driver, can jump out while riding*. Наявні онімні асоціати, що відносять хремотонім до віртуального скрипту, адже вилучені з художнього твору або з фільму: *J. Rowling* — прізвище автора, *Harry Potter* — ім'я головного героя (онім *Harry* використано 14 разів), *Hogwarts* — школа магії та чаклунства, *Muggle* — зневажлива назва людини.

Sorting Hat 31/106/14/42/0 СГАОП «магічний артефакт» сягає 51 % і відносить хремотонім до I кола індивідуального хремотонімного фрейму і реалізує зону дії віртуального скрипту завдяки екранізації книг Дж. К. Роулінг про хлопчика-чаклуна та магічний світ і завдяки широкій відомості творів автора. Найчастотнішими реакціями тут стали онімні асоціати, які скеровують дію віртуального скрипту: *J. K. Rowling, Emma Watson, Hogwarts, Dumbledore, Ron and Hermion are Harry's friends*.

Time-turner 45/119/16/55/0 СГАОП «час» складає 35 %. Респонденти відносять даний хремотонім до I кола індивідуального хремотонімного фрейму за асоціатами *I like the film, I'm looking forward to the next film, I've seen six films already, my kitty is Hermione*. Наявні онімні асоціати, які пов'язують хремотонім із вигаданим, віртуальним сві-

том: *H. Potter, the Dursleys — bad people, He-Who-Must-Not-Be-Named, Dark Wizard, the Ministry of Magic* — всі оніми зображують світ кіно та літератури; *D. Redcliffe, Emma, Rupert Grint as Ron* — всі антропоніми ідентифікують головних акторів, які брали участь у постановці фільму.

До хрематонімів узуального скрипту відносимо ті хрематоніми, які становлять собою історичні, реально існуючі предмети. Реальними предметами ми вважаємо ті, що дійсно існували або існують, які увійшли як знакові в історію та існування яких документально зафіксовано.

Big Ben 27/101/10/56/0 — на реалізацію узуальної зони дії скрипту вказують асоціати, які складають семантичний гештальт «час», що становить 42 %. Незважаючи на те, що Біг Бен — це власна назва дзвону, її частіше потрактовують як назву вежі із годинником, більша частина респондентів надала асоціації, які корелюють із концептом «час»: *clock, four-faced chiming clock, past, second, minute, to be in a rush*. Наявні онімні асоціації: топоніми (*London, England*), архітектуроніми (*Tower, Westminster Abbey, Houses of Parliament*), інші хрематоніми (*Clock Tower, Great Bell*).

Oscar 28/105/7/23/0 — превалює СГАОП «кінонагорода, номінація» 71 %. Даний хрематонім відносимо до I кола індивідуального хрематонімного фрейму через його загальну відомість. Мабуть, не знайдеться жодної людини, яка не знала б цієї власної назви. Отримані ОЛ вказують на акторів та на результати їх праці, зображують стиль життя, ідентифікують як престижний захід. Наявні інші розряди онімів: багато хрематонімів, які є синонімами до пошукового стимулу (*Academy Award, Academy Award of Merit*).

The Nobel Prize 27/106/6/15/0 — СГАОП «винахід» 64 %. Даний хрематонім пов'язують із нагородою, яку присуджують за видатні всесвітньовідомі наукові дослідження, винаходи. Найчастотніші реакції належать до тематичної асоціативної групи «наука» і репрезентуються такими асоціатами: *brains, invention, science, modern technology*. Наявні інші розряди онімів: ергоніми (*Nobel Foundation*), антропоніми (*Alfred Nobel*), хрематоніми (*Nobel Prize*).

The Union Jack — СГАОП «англійський прапор» 85 %. Онім належить до I кола індивідуального хрематонімного фрейму та реалізує дію узуального скрипту. Серед ОЛ превалюють реакції, пов'язані із

Англією, англійськими традиціями, символами королівської влади у Великій Британії: *British, Commonwealth, England, government, kingdom, royalty, Union Flag*. Такі асоціації віддзеркалюють історичну хронологію формування атрибутів влади в Англії. Пошуковий стимул є представником узуального скрипту, про що свідчать асоціації, які відображають реалії англійської картини світу: *flag, flag of England, flag of the United Kingdom, official, symbol*.

Сакральнo-узуальний фрейм охоплює не лише сферу релігійного, але й широкий спектр уявлень людини про мирське, наприклад, про королівські атрибути влади — інсигнії. Королівські атрибути, які в свідомості англійців є показниками влади, становлять собою невід'ємну належність до духовної культури. Вони визначають порядок королівських ритуалів, а все ритуальне, у свою чергу, сприймається як відмінне від звичайних речей та уявлень. Таким чином, такі предмети характеризують як священні. Королівські регалії несуть відбиток духовної культури англійського соціуму, що автоматично підводить їх до рангу найвищого гатунку, робить їх центром світосприйняття. Хрематоніми цього скрипту є предметами земного буття і водночас буття незвичайного, небуденного, яке підпорядковано лише певним особам королівської крові. Саме таке сприйняття інсигній влади відносить королівських регалії до сакральнo-універсального скрипту, незважаючи на те, що вони є предметами матеріального світу. Дану тезу можемо підтвердити такими найчастотнішими реакціями: *tradition, attribute, authority, religion, church, saint, symbolic, sacred, relic* тощо. Вони зустрічаються у відповідях респондентів майже на кожний стимул даної категорії.

Coronation Chair 37/105/13/19/0 — СГАОП «коронаційний атрибут» складає 90 %. ОЛ дублюють СГАОП, наявні інші розряди онімів (19): антропоніми (*Queen Elizabeth II, King Henry VIII*), архітектуроніми (*Parliament, Westminster Abbey*), хрематоніми (*St. Edward's Chair*). Використання займенника першої особи присвійної форми (*my Queen*) свідчить про глибоке відображення даного хрематоніма у свідомості носіїв мови та сприймається як індивідуальне, своє, без якого нема Я-людини. Реакція присвоєння свідчить про те, що цей хрематонім завжди наявний у внутрішньому світі людини. Отже, таке сприймання стимулу відносить його до першого кола хрематонімного фрейму.

The Imperial State Crown 30/104/14/45/0 — СГАОП «символічний предмет, коронаційна регалія» складає 85 % та посідає провідне місце серед інших асоціатів. Семантичний гештальт репрезентує нерозривний зв'язок реальності і сакральності, отже, відносить цей стимул до зони дії сакрально-узуального скрипту. Представниками узувального характеру мішаного скрипту є така група асоціатів: *king, queen, royal, Britain*; сакрального — *regalia, sacred*.

Найчастотнішою реакцією стали онімні лексеми, пов'язані з коронацією: *monarchy, coronation, worn during the coronation*. Цей артефакт сприймається реципієнтами як символ королівської влади, без якого не може бути Королеви, Англії. Таке сприйняття відносить цей онім до духовної картини світу англійців, отже робить його сакральним. Присутні інші розряди онімів: топоніми (*Britain, Russia, England*), антропоніми (*Mother-of-Pearl, Edward the Confessor*), архітектуроніми (*Buckingham Palace, Jewel House in London, Tower of London*).

До хрематонімів сакрально-віртуального скрипту відносимо хрематоніми сакрального типу, які використані у творчій діяльності людини: у художніх творах, в кіноіндустрії тощо — власні назви священних предметів, які існують в уявній реальності у культурі індивіда.

Round Table 32/100/10/54/0. Хрематонім відносимо до I кола індивідуального хрематонімного фрейму згідно з отриманими реакціями респондентів, які співвідносять хрематонім з індивідуальними уявленнями про часи правління короля Артура та лицарів Круглого Столу: *I like knights, I like reading about old times, my name is Arthur*. Онім репрезентує два скрипти — сакральний та віртуальний і містить СГАОП «лицарство», що складає 73 % за такими характеристиками: *sacred, aspiration, oath, mystery* — ідентифікує хрематонім як сакральний; *Mythology of England* — репрезентує хрематонім як віртуальний. Наявні ОЛ свідчать про обізнаність носіїв мови про часи існування лицарів, героїв британського епосу та історичних прототипів: *King Arthur, King Arthur Camelot, Lancelot; M. Python*.

Подальшим напрямом нашої розвідки ми визначаємо аналіз особливостей існування хрематонімів в інших колах індивідуального хрематонімного фрейму у межах фреймової ономастики.

Список літератури

1. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика: навчальний посібник / О. Ю. Карпенко. — Одеса: Фенікс, 2010. — 158 с.
2. Левицький А. Е. Перспективні напрями зіставних досліджень у межах когнітивно-дискурсивної парадигми // Мовні і концептуальні картини світу. — Вип. 23. — Ч. 2. — К.: ВПЦ «Київський ун-т», 2007. — С. 119–127.
3. Неклесова В. Ю. Когнітивна природа власних назв на позначення часу: дис. ... канд. філ. наук: 10.02.15 — загальне мовознавство / В. Ю. Неклесова. — Одеса, 2010. — 230 с.

Ткаченко А. В.

ОСОБЕННОСТИ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ХРЕМАТОНИМОВ I КРУГА ИНДИВИДУАЛЬНОГО ХРЕМАТОНИМНОГО ФРЕЙМА

В статье рассматриваются особенности репрезентации хрематоимов в англоязычной картине мира, которые были выявлены в результате проведения свободного ассоциативного ономастического эксперимента. Внимание уделено описанию I круга индивидуального хрематоимного фрейма.

Ключевые слова: хрематоим, фрейм, скрипт, I круг индивидуального хрематоимного фрейма.

Tkachenko A. V.

PECULIARITIES OF PROPER NAME REPRESENTATION OF THE FIRST CIRCLE OF THE INDIVIDUAL CHREMATONYMIC FRAME

The article deals with analysis of the peculiarities of proper name representation in the English world picture, which was formed according to the results of the free associative onomastic experiment. Attention is paid to the description of the first circle of the individual chrematonimic frame.

Key words: chrematonym, frame, script, the first circle of the individual chrematonimic frame.